

Avskrift av rapport upprättad 83-10-12 av Jämtlands Läns Museum. I rapporten finns positionsbestämmelser över fynden vilket inte är medtaget i den här avskriften

Rapport över provtagning för C 14 analys i lämningar inom ett ödesböle, By 1:10, Håsjö socken, Bräcke kommun, Jämtlands län

Fr o m

I oktober 1981 anmäldes till länsmuseet att det vid älgjakt i Håsjö socken påträffats lämningar som misstänktes vara grunden till Håsjö första kyrka. Vid besiktning av platsen i juli 1982 konstaterades att vad man upptäckt var ett ödesböle och att "grunden" troligtvis måste betraktas som källargrop/förrådsgrop eller en ovanligt stor fångstgrop. Inom ödesbölet påträffades även andra lämningar som små nedsjunkna odlingsrösen, åkerterrasser, stenröjda ytor och en höglignande lämning. Platsen registrerades och anmäldes till riksantikvarieämbetet för införande i fornlämningsregistret för Håsjö socken.

Håsjöborna har sedan dess allvarligt intresserat sig för lämningarnas betydelse och ålder. Genom Håsjö SK fick länsmuseet så en anhållan om att prover skulle tas ur gropen, den höglignande lämningen och kanske något odlingsröse för att fastställa bebyggelsens ålder. Finansieringen hade lösts genom bidrag från Håsjö SK, kundeldsnämnden i Kälarne och Håsjö församling.

Efter kontakt med länsstyrelsen genomfördes provtagningen den 22 juli 1983. Vid provtagningen biträdades undertecknad av Edvin Backman, Karl-Axel Andersson och Sune Kvist.

Målsättningen var att få fram tillräcklig mängd träkol ur låsta lager i anläggningarna för att möjliggöra C 14 analys. Analyserna ska förhoppningsvis ge en indikation om bosättningens ålder på platsen.

Beskrivning av objektet

Inom en ca 170 x 100 m stor yta på svag nordöstsluttning ovan Ängesviken finns en förrådsgrop/fångstgrop, en höglignande lämning, ett tiotal mindre odlingsrösen, stenröjda ytor och åkerterrasser. Lämningarnas förhållande till varandra framgår av skissen fig. 1. De enskilda lämningarna beskrivs nedan. Ödesbölet är beläget på ekonomiska kartans blad 18 G Håsjö 7 e Singsjön, koordinaterna X 6988,60, Y 1520,65.

Fältritningar och fotografier förvaras i Jämtlands läns museums arkiv.

Redovisning av provtagningen

Topografi och fornlämningsmiljö

Ödesbölet ligger i en svag nordöstsluttning ovan Ängesviken, en del av Singsjön. Sydväst om ödesbölet höjer sig Ängesviksberget till 340 m över havet. Den omgivande småkulliga skogskapet är beväxt med huvudsakligen barrskog.

Inom Håsjö socken finns få kända fornlämningar (16 st). I Valla by nära Håsjö gamla kyrka finns en osäker stensättning (fornlämning nr 10)

800 m sydväst om ödesbölet har nyligen registrerats en odlingsterass och en grund, förmodligen efter en sentida lada.

Närmaste äldre odlingsbygd är By, belägen 3 km nordöst över Singsjön. Ödesbölet är idag beväxt med lövsly och ungskog efter en relativt nyligen företagen avverkning.

Anläggningarna

A 1. Gravhög

A 1 är belägen i nedre delen av ödesbölet (mot stranden) och kan beskrivas som kraftigt stenblandad hög, 5 m i diameter och 0,6 m hög. Runt högens sydvästra, västra och nordvästra kant löper en kantränna, 1 m bred och 0,1-0,25 m djup. Rännan är svår att följa i norr och söder och kan inte säkert fastställas i öster varför högens begränsning och konstruktionsdetaljer är osäkra i denna del av anläggningen. I högens yta syns ett flertal 0,1-0,3 m stora stenar, däremellan är grästorv. På högen växer 3 små björkar, 1 liten tall (borttagen vid provtagning) och 2 stubbar.

Före provtagningen var högens art osäker. En datering av önskvärd eftersom den klart var uppförd av människor och troligen har samband med andra aktiviteter i området. Trots den till synes karaktäristiska formen med plundringsgrop och kanträna fanns skäl att tro att det ej rörde sig om en förhistorisk grav. Sådana var mycket sällsynta i denna del av Jämtland och har, där de förekommer, ett annat yttre utseende. Det är i länet överhuvudtaget sällsynt med gravhögar på ödesbölen.

Vid provtagningen upptogs ett 0,3 m brett schakt från högmitten och 1,5 m åt öst. Under torven fanns fyllning av 0,1-0,4 m stora stenar i flera skikt och sandig mo. I centrum påträffades brända ben 0,1 m under markytan. Brandlagret följdes till 1 m ut från centrum. Förutom brända ben påträffades även 2 st kamfragment.

Schaktet dokumenterades i sektion och anläggningsplan ritades. Därefter återställdes schaktet till ursprunglig utseende.

Fynd

Kamfragment, 2 st varav ett med nithål.

Brända ben, 35 g.

Träkol, prov insänt för C 14 analys efter önskemål från Håsjö SK.

A 2. Grop

På övre sydvästra delen av ödesbölets yta ligger en grop 5,5 x 4,5 m stor och 1 m djup

I gropens botten fanns en mängd ytligt liggande stenar. Runt gropen är en kraftig vall 2,5-4 m bred och 0,1-0,5 m hög. Vallkrönet är avplanat åt öster och söder. Vallens kraftigast i nordost och öst. En inbuktning och fördjupning i vallens västra del beror på en äldre rotvälta. Grop och vall är beväxta med ett 20-tal mindre träd, ris och gräs. Gropen var den lämning som först upptäcktes på ödesbölet och därmed gav upphov till undersökningarna.

Över grop och vall lades en korsprofil (A-B och C-D) varefter tre schakt upptogs. Två av schakten grävdes genom vallen och ett i gropen. Schakten var 1 m, 1,6 m respektive 2,6 m långa och 0,3 m breda. De bägge schakten i vallen uppvisade samma stratigrafi. Under grästorven vidtog sandmo innehållande enstaka stenar. I det nordöstra schaktet påträffades en överlagrad blekehorisont 0,3-0,4 m under markytan. På denna fanns träkol, som togs tillvara (K1). Under denna blekehorisont fanns ytterligare en blekehorisont som mot vallens begränsning löpte samman med den övre. Även här togs kolprov (K3).

Schaktet i gropens botten visade under humustäcket en svag anrikningshorisont varunder vidtog ett sterilt jordlager. Jorden bestod av sandmo och rikligt med stenar, 0,1-0,4 m stora. Det var inte möjligt att gräva fram till något större djup på grund av stenförekomsten. Under humusskiktet verkade marken orörd och några rester efter konstruktioner påträffades ej. Schakten återställdes efter dokumentation och provtagning.

Fynd

K 1, profil A-B, schakt 2

K 2, " " " "

K 3, " C-D, insätn för C 14 analys enligt önskemål från Håsjö SK

A 3. Odlingsröse

I norra delen av ödesbölet finns flera mindre odlingsrösen. I ett av dessa upptogs ett mindre schakt för att nå den ursprungliga markytan. Under ett 0,5 m tjock lager av sten och något humus påträffades markytan, täckt av träkol. Kol till ett C 14 prov insamlades. Därefter återställdes röset.

Tynd

K 1, provet insänt för C 14 analys enligt önskemål från Håsjö SK.

Sammanfattning

På ett ödesböle vid Ängesviken i Singsjön har tre anläggningar öppnats för provtagning för C 14 analys. En av dessa visade sig vara en gravhög med brandlager och brända ben, förmodligen från yngre järnålder

Träkol för C 14 analys togs också ur en grop med omgivande vall och ett odlingsröse.

Jämtland Läns museum

Jan Sundström

Antikvarie